

Kapitel 12

GRAMMATIK

Läs s. 101-102 + G5; 25:6

Att kunna:

- 4 och 5 deklinationens substantiv
- Imperativ
- Vokativ
- Räkneord

4 och 5 deklinationens substantiv

Flera former överensstämmer med framförallt 3 deklinationen:

Dat sing på *-i* (*fructui* resp. *rei*)

Dat och abl plur på *-bus* (*fructibus* resp. *rebus*)

Gen plur på *-um* (4 dekl) (*fructuum*)

Imperativ

Termen imperativ är avledd från verbet *imperare* 'befalla'.

Notera följande i 3 konjugationen:

Konsonantstammar: ändelsen *-e* i singular och bindevokal *-i-* i plural: *reg-e!*, *reg-i-te!* 'styr!'

i-stammar: stammens *-i* har blivit *-e* i singular: *cape!* 'ta' (men plural *capi-te!*)

Räkneord

Lär dig i första hand räkneorden för 1 – 10, tiotalen från 20 – 90 (20, 30, 40 osv.) samt 100.

Unus 'ett', *duo* 'två' och *tres* 'tre' böjs. *Unus* böjs som *bonus*, *-a*, *-um* men har i genitiv ändelsen *-ius* och i dativ *-i*. *Duo* har oregelbunden böjning med ändelser från både 1, 2 och 3 deklinationen. *Tres* böjs som *gravis*, *-e* i plural.

Räkneorden 18, 19, 28, 29 osv. till och med 88, 89 anges genom subtraktion från närmast högre tiotal: 18 heter alltså "två från tjugo", *duodeviginti*; 19 heter "ett från tjugo", *undeviginti*, osv. 98 och 99 heter *octo et nonaginta* resp. *novem et nonaginta*.

Milia, plur. av *mille* 'tusen', står med partitiv genitiv: *duo milia hominum* 'två tusen människor'.

Se vidare G18.

Vokativ

Termen vokativ är avledd från verbet *vocare* 'kalla'. En latinsk vokativ föregås ibland av interjektionen *o*: *O fortunate amice!* 'O [du] lycklige vän!'

ÖVNINGAR

Gör övningarna på s. 102-103 och därefter extraövningarna nedan.

1 Substantiv: 4 deklinationen (G5)

Fyll i de former som saknas nedan. Substantiven är *gradus* (mask) 'steg' och *genu* (neutr) 'knä'.

	sing	plur	sing	plur
nom	gradus		genu	
gen				
dat		gradibus	genui	genibus
ack	gradum			
abl		gradibus		genibus

2 Substantiv: 5 deklinationen (G5)

Fyll i de former som saknas nedan. (*omnis* i sing. 'varje'; i plur 'alla')

	sing	plur
nom	omnis res	omnes res
gen		
dat		omnibus rebus
ack	omnem rem	
abl		

3 Verb: imperativ (G25:6)

Vad heter de fetstilta verben nedan – alla är imperativer – i singular och plural på latin?

De latinska verbens uppslagsform står inom parentes.

1. Läs den här boken! (<i>lego</i> 3)	5. Öppna porten! (<i>aperio</i> 4)
2. Straffa tjuvarna! (<i>punio</i> 4)	6. Skicka det här brevet! (<i>mitto</i> 3)
3. Förbered middagen! (<i>paro</i> 1)	7. Rädda mig! (<i>servo</i> 1)
4. Se upp för hunden! (<i>caveo</i> 2)
(= Varning för hunden!)	8. Svara mig! (<i>respondeo</i> 2)

4 Vokativ (G3:1; 38)

Vokativ är det kasus som används vid tilltal. Det är endast mask substantiv på *-us* i 2 dekl som i sing har en särskild ändelse i detta kasus: *-e*. I övrigt sammanfaller vokativen med nominativen.

Skriv vokativformen av substantiven inom parentes i följande uppmaningar:

1. Veni ... (<i>servus</i>)! Kom hit, slav!	3. Veni ... (<i>puer</i>)! Kom hit, pojke!
2. Venite ... (<i>puella</i>)! Kom hit, flickor!	4. Venite ... (<i>discipulus</i>)! Kom hit, elever!

FACIT TILL EXTRAÖVNINGARNA

1

	sing	plur	sing	plur
nom	gradus	gradus	genu	genua
gen	gradus	graduum	genus	genuum
dat	gradui	gradibus	genui	genibus
ack	gradum	gradus	genu	genua
abl	gradu	gradibus	genu	genibus

2

	sing	plur
nom	omnis res	omnes res
gen	omnis rei	omnium rerum
dat	omni rei	omnibus rebus
ack	omnem rem	omnes res
abl	omni re	omnibus rebus

3 1. lege, legite 2. puni, punite 3. para, parate 4. cave, cavete 5. aperi, aperite 6. mitte, mittite
7. serva, servate 8. responde, responde

4 1. serve 2. puellae 3. puer 4. discipuli

ÖVERSÄTTNING AV DE LATINSKA TEXTERNA

De sensibus (Om sinnena)

Det finns fem yttre sinnen:

(1) Ögat ser färger, vad som är vitt eller svart, grönt eller blått, rött eller gult. (2) Örat hör ljud, såväl naturliga (röster och ord) som konstgjorda (musikaliska toner). (3) Näsan uppfattar dofter och stanker. (4) Tungan med gommen (smakar =) känner smak, vad som är sött eller beskt/bittert, skarpt eller surt, bittert eller strävt. (5) Genom att vidröra urskiljer handen sakers storlek och beskaffenhet; varmt och kallt, fuktigt och torrt, hårt och mjukt, tungt och lätt.

Det finns tre inre sinnen:

(1) Det allmänna sinnet uppfattar de saker som uppfattats av de yttre sinnena. (2) Fantasin bedömer dessa saker, tänker och sover. (3) Minnet bevarar alla saker och hämtar fram dem; det förlorar somliga [saker] och detta är glömska.

Sömnen är sinnenas vila.

Numa Pomilius, Tarquinius Superbus och Lucretia

Efter Romulus död valde romarna Numa Pompilius till kung. Han förde inget krig utan gynnade staden (= Rom) inte mindre än Romulus (dvs. lika mycket som R.). Ty han införde lag och ordning åt romarna, som genom sin vana att föra krig var liksom rövare och halvbarbarer. Han ordnade den religiösa kulten i Rom och byggde många tempel. Han delade året i tolv månader.

Lucius Tarquinius Superbus var den sjunde och siste kungen. Han fullbordade Jupitertemplet, som fadern hade påbörjat på Capitolium. Tarquinius var kung (härskade) i många år men förlorade till slut makten, ty hans son våldförde sig på den mycket förnäma kvinnan Lucretia, Collatinus hustru. Därefter dödade hon på grund av vanäran sig själv i makens, faderns och vännernas åsyn. Därför uppeggade en viss Iunius Brutus folket och (fråntog =) berövade Tarquinius makten. Snart lämnade även hären (armén) kungen. Tarquinius flydde med sin hustru och sina barn. Kort därefter inrättade romarna republik.

Dicta Catonis (Catos visdomsord)

Be till Gud. Älska dina föräldrar. Bevara dina gåvor (de gåvor du fått). Avstå från politik. Gå med de goda (dvs. umgås bara med goda människor). Sköt om din familj. Sov så mycket som är tillräckligt. Älska din hustru. Var måttfull med vin. Kämpa för fäderneslandet. Läs böcker. Undvik tärningsspel. Lär dig (dvs. bli bevandrad i) litteratur. Behåll omdömet. Håll vreden i styr. Besegra din förälder (dvs. far eller mor) med tålamod. Ha inte begär till någon annans egendom.